

BMT DISKURSIDA GENDER-INKLYUZIV TIL: "ERKAK" VA "AYOL" KONSEPTLARINING SOTSIOLINGVISTIK TAHLILI

Kuchimova Nilufar Turanbayevna
Samarqand davlat chet –tillar instituti
Doktaranti

Annotatsiya: *Ushbu maqola gender-inklyuziv tilning og‘zaki va yozma nutqda ahamiyati, shuningdek BMT matnlarida AYOL va ERKAK konseptualizatsiyasining tahlili bilan shug‘ullanadi. Gender-inklyuziv til jinsga oid kamsitish va stereotiplarni kamaytirish vositasi sifatida ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot BMT Bosh Assambleyasi 2015-yil Umumiy Munozara nutqlari asosida amalga oshirilgan va gender tasvirlarining matn turiga, ma‘ruzachining jinsiga va til vositalariga bog‘liqligi o‘rganilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, AYOL va ERKAK birliklari matnlarda turlicha ishlatiladi va gender stereotiplari matnga chuqur singdirilgan. Maqola BMT matnlarida til orqali gender tengsizligining qanday namoyon bo‘lishini, shuningdek ayollarni huquqiy va ijtimoiy jihatdan kuchaytirish bo‘yicha tavsiyalarni aniqlashga yordam beradi.*

Kalit so‘zlar: *Gender-inklyuziv til, BMT, AYOL, ERKAK, gender stereotiplari, diskurs tahlili, korpus tadqiqotlari, til va jamiyat*

Gender-inklyuziv tildan foydalanish og‘zaki va yozma nutqda muayyan jins, ijtimoiy gender yoki gender identifikatsiyasini kamsitmaydigan, shuningdek gender stereotiplarini mustahkamlab qo‘ymaydigan uslubni anglatadi. Til madaniy va ijtimoiy qarashlarni shakllantirishda muhim rol o‘ynagani bois, gender-inklyuziv tilni qo‘llash gender tengligini ilgari surish va genderni oid kamsitish hamda xolis bo‘lmagan yondashuvlarni bartaraf etishning samarali yo‘lidir.

BMTning rasmiy veb-saytida joylashtirilgan qo‘llanmada Birlashgan Millatlar Tashkiloti xodimlariga har qanday turdagi muloqotda - og‘zaki yoki yozma, rasmiy yoki norasmiy, ichki yoki tashqi auditoriyaga qaratilgan bo‘lishidan qat‘i nazar - gender-inklyuziv tildan foydalanishga yordam beradigan bir qator tavsiyalar keltirilgan. Tadqiqot gender terminlarni aniqlashda an‘anaviy terminologiya prinsiplariga nisbatan kognitiv terminologiya tamoyillaridan foydalanishni tavsiya qiladi.¹⁴

Ingliz tilida “grammatik jins”, “gender - ijtimoiy konstrukt sifatida” (ya‘ni muayyan jamiyat ma‘lum bir davrda erkaklar yoki ayollar uchun mos deb biladigan rollar, xulq-atvor, faoliyat va sifatlar) hamda “jins” - tirik mavjudotlarning biologik xususiyati o‘rtasida farq bor. Terminologiya muayyan diskursni hosil qilishda muhim rol o‘ynaydi, chunki u til ichidagi tushuncha tizimini belgilaydi va sotsiokognitiv terminologiya metodlarini talab

¹⁴ Ergasheva, G. I. (2020). *Terminography as a medium of a discourse construction: Description methods of gender terms.*

qiladi.¹⁵

Ingliz tilida gender (jins)ni bildiruvchi ko'rsatkichlar juda kam bo'lib, ularga olmoshlar va egalik shakllari (*he, she, her, his*), shuningdek ayrim otlar hamda murojaat shakllari kiradi. Ingliz tilidagi otlarning aksariyatida grammatik gender shakli bo'lmaydi (*teacher, president*), biroq ba'zi otlar aniq erkak yoki ayol jinsiga xos bo'ladi (*actor/actress, waiter/waitress*). Hozirda ilgari *-man* qo'shimchasi bilan tugagan ayrim so'zlarning ikkala genderni ham qamrab oladigan neytral muqobillari qo'llaniladi (masalan, *policeman/policewoman* o'rniga *police officer, spokesman* o'rniga *spokesperson, chairman* o'rniga *chair/chairperson*).

Ingliz tilida gender-inklyuziv muloqotdagi muammolardan biri - odatda erkak jins shaklidan "standart" sifatida foydalanilishidir. Masalan:

"Every Permanent Representative must submit his credentials to Protocol."

"Har bir Doimiy vakil o'z vakolat xatlarini Protokol xizmatiga topshirishi shart."

Ingliz tilida gapirganda yoki yozganda gender-inklyuziv bo'lish uchun bir qator strategiyalarni qo'llash mumkin:

Muayyan shaxslar haqida so'z yuritayotganda yoki ularga murojaat qilayotganda, ularning gender identifikatsiyasiga mos keladigan murojaat shakllari va olmoshlar qo'llaniladi. Agar xodim "Ms." sifatida ko'rsatilgan bo'lsa, unga nisbatan aynan shu murojaat shakli ishlatilishi kerak va ayol jinsiga oid olmoshlar mos keladi. Yoki vaziyat imkon bersa, murojaat qilinayotkanda yoki yozayotganda shaxslardan o'zlari uchun qaysi olmosh va murojaat shakli qo'llanishini ma'qul ko'rishlarini so'rash joizdir.

Tarjima qilinadigan matnlarni tayyorlaydigan BMT xodimlari uchun ham ba'zi eslatmalar bor. Tarjima qilinadigan matn muallifi tomonidan matnni yozish jarayonida matnda aniq bir shaxs tilga olinayotgan bo'lsa, tarjimonlarga o'sha shaxsning genderi haqida ma'lumot berish lozim - shunda ular tarjimada mos til vositalaridan foydalana oladi. Bu arab, fransuz, rus va ispan tillari kabi tillar uchun ayniqsa muhim.

"Juftlab qo'llash" (pairing) — ayol va erkak shakllarini birgalikda ishlatish (*he or she; her or his*). Bu usul muallif yoki so'zlovchi tomonidan ayollar va erkaklarni matnda ataylab, aniq ko'rinadigan qilishni istaganda qo'llanadi. Biroq ingliz tilida bu strategiyani haddan tashqari ko'p ishlatmaslik tavsiya etiladi: ayniqsa bayon (narrativ) matnlarda u o'quvchini chalg'itishi mumkin. Shuningdek, u izchillikni buzishi yoki matnni kamroq aniq qilishi ehtimoli bor, masalan, huquqiy matnlarda.

Ayol va erkak shakllarini matn davomida navbat bilan qo'llash ham mumkin. Ammo bu strategiyani ham ehtiyotkorlik bilan ishlatish kerak, ayniqsa u matn ma'nosiga ta'sir qilishi, tushunmovchilik keltirib chiqarishi yoki o'quvchini chalg'itishi mumkin bo'lgan holatlarda. Ko'pincha erkak va ayol shakllarini har bir gap yoki ibora bo'yicha emas, balki paragraf yoki bo'limlar kesimida navbatlash ma'qulroq bo'ladi. Gender atamalarini sotsiokognitiv yondashuv orqali izohlash diskursiy strukturalar va madaniy kontekst bilan bog'liq tahlilni

¹⁵ Ergasheva, G. I. (2020). *Terminography as a medium of a discourse construction: Description methods of gender terms. Foreign Languages in Uzbekistan*, 4(33), 92–104. <https://doi.org/10.36078/1605341430>

chuqurlashtiradi.

16

“Xodim ishga qabul qilish taklifini qabul qilganda, u (erkak yoki ayol) taklif belgilangan tartibda tasdiqlanganiga ishonishi mumkin bo‘lishi kerak. Mobilitet uchun rag‘batlantirish to‘lovini olish huquqiga ega bo‘lishi uchun u (ayol yoki erkak) muddatli yoki doimiy tayinlov asosida avvalgi uzluksiz besh yillik ish stajiga ega bo‘lishi lozim.”

Ayrim holatlarda genderni alohida ta’kidlash gapni yanada inklyuzivroq qiladi. Bunday vaziyatlarda ikki xil so‘zni (masalan, ayol va erkakni alohida) ishlatish mumkin. Bu strategiya faqat ommabop qarashlar yoki oldindan shakllangan tasavvurlar natijasida jinslarning birortasi matnda “ko‘rinmay qolishi” yoki uning ishtiroki/harakati e’tibordan chetda qolishi mumkin bo‘lgan hollarda qo‘llaniladi.

Ingliz tilida majhul nisbat har doim ham barcha gaplar uchun mos kelavermaydi, chunki u ko‘pincha gap urg‘usini o‘zgartirib yuboradi. Shunga qaramay, u genderga xos konstruksiyalardan qochish uchun bir yechim bo‘lishi mumkin.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tashkil etilganidan buyon gender tengligini ta’minlash va ayollarni huquqiy hamda ijtimoiy jihatdan ishtirokini kuchaytirish muhimligini e’tirof etib keladi. Ayollar maqomi bo‘yicha komissiya 1946 yilda BMTning Iqtisodiy va Ijtimoiy Kengashi tomonidan tashkil etilgan bo‘lib, uning vazifasi butun dunyo bo‘ylab ayollarning huquq va erkinliklarini monitoring qilish hamda ayollarni qo‘llab-quvvatlash va kuchaytirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir. Tarjima qilinadigan matnlar gender aspekti bo‘yicha tarjimonlarga kontekstni to‘liq berishni talab qiladi, chunki til va gender mosligi tarjimada aniq ifodalanishi lozim.¹⁷ 1948 yilda BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi gender tengligini asosiy inson huquqlaridan biri sifatida e’tirof etadi. Keyingi yillarda BMT ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini bartaraf etish to‘g‘risidagi konvensiya (CEDAW), Pekin deklaratsiyasi va Harakatlar platformasi, Xavfsizlik Kengashining “Ayollar, tinchlik va xavfsizlik” masalasiga oid 1325-rezolyutsiyasi hamda Barqaror rivojlanish maqsadlarining 5-maqsadi, gender tengligini ta’minlash va ayollar hamda qizlarning o‘rnini huquqiy jihatdan kuchaytirishga qaratilgan muhim xalqaro hujjatlarni qabul qildi. Gender tengligi va ayollarni huquqiy jihatdan ishtirokini kuchaytirish bo‘yicha BMT tuzilmasi (UN Women) ushbu kelishuvlar doirasida belgilangan maqsadlarga erishish yo‘lida erishilayotgan taraqqiyotni monitoring qiladi hamda har oy butun dunyo bo‘yicha ayollarning holati yuzasidan hisobotlar e’lon qiladi.

Ayollar huquqlarini ta’minlash borasida BMT tomonidan 70 yildan ortiq vaqt davomida keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilganiga qaramay, gender tengsizligi hanuzgacha dunyoning barcha mintaqalarida - ham rivojlangan, ham rivojlanayotgan mamlakatlarda - keng tarqalgan muammo bo‘lib qolmoqda. Hatto BMTning o‘zida ham gender tengsizligi mavjud. Ayollar BMTning eng quyi lavozim darajasida ishchi kuchining 61,5 foizini tashkil

¹⁶ Ergasheva, G. I. (2020). *Terminography as a medium of a discourse construction: Description methods of gender terms.*

¹⁷ Ergasheva, G. I. (n.d.). *Translation of human rights texts: Gender aspect. Foreign Languages in Uzbekistan.*

etsa-da, eng yuqori darajada atigi 27,3 foizni tashkil etadi (U-G, UN Women, 2016). Ayollar faqat eng quyi ikki lavozim darajasi bosqichlarida ko'pchilikni tashkil etadi, lavozim darajasi oshib borgani sari ularning ulushi muntazam ravishda kamayib boradi. BMTdagi eng nufuzli lavozimlardan biri bo'lgan Bosh Assambleya Prezidenti lavozimi 73 marta faqat to'rt marta ayol tomonidan egallangan. Til va frazeologik birliklarda gender kontseptsiyasi madaniy va diskursiv tuzilmalarni aks ettiradi.¹⁸ Eng yuqori martabali lavozim - BMT Bosh kotibi lavozimi esa hozirgacha hech qachon ayol tomonidan egallanmagan. BMT tomonidan ayollar tengligiga berilayotgan katta e'tibor bilan hamda BMTda faoliyat yuritayotgan ayollarning amaldagi mavqei o'rtasidagi nomutanosiblik chuqur o'rganishni talab etadi. Ushbu masalani BMT matnlarida ayollarning qanday tasvirlanishini tahlil qilish orqali yanada yaxshiroq tushunish va keyinchalik samarali choralar ko'rish mumkin. BMT matnlarida gender va til masalasini o'rganishga qaratilgan bunday tadqiqot boy ilmiy tadqiqotlar majmuasiga muhim hissa qo'shadi. Avvalo, u til va gender bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarni boyitadi. Ushbu tadqiqotlar asosan ikki asosiy yo'nalishni qamrab oladi: (1) gender bilan bog'liq til qo'llanilishidagi farqlar va (2) til orqali genderni o'zaro ta'riflashning qanday qilib mustahkamlanishi va davom ettirilishi.

Lakoff (1973: 45) ta'kidlaganidek, "ayollarning jamiyatdagi chekka mavqei va kuchsizlik holati erkaklar va ayollardan qanday gapirish kutilishida, shuningdek ayollar haqida qanday so'z yuritilishida o'z aksini topadi". O'tgan o'n yilliklar davomida Lakoff (1973, 1975) tomonidan ilgari surilgan asosiy g'oyalar muhokama va qayta baholash obyekti bo'lib kelgan (masalan, Crawford, 1995; Hall va Bucholtz, 1995; Lakoff, 2004; Tannen, 1994; Weatherall, 2002). Shunga qaramay, tadqiqotlar ayollar va erkaklar o'rtasida tildan foydalanishdagi farqlar mavjudligini, shuningdek ayollar va erkaklar haqidagi bayonotlarda genderni o'zaro ta'riflash aks etishini tasdiqlovchi dalillarni ko'rsatib kelmoqda.

Til va gender sohasida olib borilgan ko'plab tadqiqotlar siyosat maydonini o'rganishga qaratilgan. Ushbu tahlillar metodlari va tadqiqot savollari jihatidan xilma-xil bo'lgan. Masalan, Wodak (2003) intervyu ma'lumotlaridan foydalanib, Yevropa Parlamentida faoliyat yuritayotgan ayollar o'zlarini hamkasblaridan farqli shaxslar sifatida anglashlarini ko'rsatib bergan. Boshqa tadqiqotlarda ayol va erkak siyosatchilarning muloqot uslublari taqqoslangan. Cameron va Shaw (2016) Buyuk Britaniyadagi uch nafar ayol partiya yetakchisining siyosiy nutqlarini tahlil qilib, ayol siyosatchilarning nafaqat nima deyishi, balki qanday tarzda gapirishi jihatidan ham farqlar mavjudligini aniqlagan. Yana boshqa tadqiqotlar siyosiy lavozim nomlarida qo'llaniladigan genderni xos til birliklarini o'rganishga qaratilgan. Masalan, Italiyadagi mer lavozimining genderni o'zaro ta'riflash shakllari (masalan, *sindaca*, *sindaco*, *candidate sindaco*) bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotda Formato (2019) har bir tanlov mafkuraviy xarakterga ega ekanini, ya'ni u mavjud me'yorlarga moslashish yoki ularni rad etishni aks ettirishini qayd etgan. Ushbu tadqiqotlarni

¹⁸ Ergasheva, G. I., Alimov, T. A., & Mamurova, M. J. (2021). *Gender concepts in the phraseological world picture of the English and Uzbek languages*. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(13), 4035–4044.

birlashtiruvchi umumiy jihat shundan iboratki, siyosat sohasidagi ayollar odatda - ham o'zlari, ham boshqalar tomonidan - tarixan erkaklarga tegishli deb qaralgan maydonda "begona" shaxslar sifatida qabul qilinadi.

Gender va til masalasiga oid tadqiqotlarning yana bir yo'nalishi *woman, man, girl, boy, spinster, bachelor* kabi genderga xos terminlarning qo'llanish soni, ishlatilish namunasi va kollokatsiyalarini o'rganishga qaratilgan (masalan, Baker, 2008, 2010; Caldas-Couthard va Moon, 2010; Holmes, 2001; Holmes va Sigley, 2002; Holmes va boshq., 2009; Macalister, 2011; Pearce, 2008; Taylor, 2013). Ushbu tadqiqotlar o'rtacha hisobda Buyuk Britaniya, AQSh, Avstraliya va Yangi Zelandiyaga oid matnlarda erkak jinsiga mansub terminlar (*man, boys*) ayol jinsiga mansub terminlarga (*woman, girls*) nisbatan ko'proq uchrashini ko'rsatgan. Biroq vaqt o'tishi bilan til birliklaridagi o'zgarishlarni o'rganishga qaratilgan diaxron tadqiqotlar (masalan, Baker, 2010; Holmes va boshq., 2009) *man/men* birliklaridan foydalanish kamayganini, *women* va ma'lum darajada *woman* birliklarining qo'llanishi esa ortganini aniqlagan. Holmes va Sigley (2002) qayd etishicha, 1980-yillarning oxiri - 1990-yillarning boshlariga oid matnlardan tuzilgan ularning korpuslarida *women* atamasi *men* atamasiga qaraganda aslida ko'proq uchraydi. Diskurs tahlilida terminlar va ularning semantik tavsifi ijtimoiy kontekstni anglash uchun zarur metodologik vositadir.¹⁹

Ushbu natijalarning ahamiyati, avvalo, foydalanish soni farqlar ortida yotgan sabablar bilan izohlanadi. So'nggi bir necha o'n yilliklar davomida *man* so'zining qo'llanilishining kamayishi qisman uning umumiy ma'noda (*generic*) ishlatilish holatlarining (masalan, *mankind*; Baker, 2010; Holmes, 2001) qisqarishi, shuningdek kasb nomlarida genderga nisbatan betaraf tilga o'tish (masalan, *police officer* o'rniga *policeman*; Baker, 2010; Holmes va boshq., 2009) bilan bog'liq deb izohlanadi. Gender-inklyuziv til muayyan jins, ijtimoiy gender yoki gender identifikatsiyasini kamsitmaydigan, shuningdek oldindan shakllangan gender stereotiplarini mustahkamlab qo'ymaydigan uslubni anglatadi.²⁰

Holmes va boshq. (2009) tomonidan o'tkazilgan tanqidiy tahlili 1961–1991 yillar oraliq'ida *women* atamasining ko'payishini qisman keyingi davr matnlarida ayollar tengligi va ayollarga nisbatan zo'ravonlik masalalariga bag'ishlangan matnlar sonining ortishi bilan tushuntirish mumkinligini ko'rsatgan. Biroq bu holat birlik shakldagi *woman* uchun xos emas bo'lib, uning qo'llanilishi faqat juda oz miqdorda oshgan. Holmes va Sigley (2002) ta'kidlashicha, ayollar ko'pincha erkaklarga qaraganda guruh sifatida ko'proq tilga olinadi. Aksincha, alohida ayollar va shu bilan bog'liq ravishda *woman* atamasi alohida erkaklar va *man* atamasiga nisbatan kamroq tilga olinadi. Mualliflarning fikricha, gender tengligi nuqtayi nazaridan haqiqiy ijtimoiy taraqqiyot alohida ayollar va alohida erkaklar haqidagi matnlar sonining tenglashuvida namoyon bo'lishi lozim. Holmes va Sigley, shuningdek, erkaklar va ayollar haqidagi matnlarning mazmunini aniqlash uchun tanqidiy tahlil zarurligini ta'kidlaydilar. Ularning qayd etishicha, alohida ayollarga oid murojaatlar kamsituvchi yoki seksistik xarakterga ega bo'lishi mumkin, shu sababli ayol jinsiga oid

¹⁹ Ergasheva, G. I. (2020). *Terminography as a medium of a discourse construction*.

²⁰ Ergasheva, G. (2025). *Gender Mainstream Initiative: Redefining Academic Borders*.

terminlarning eng ko‘p tez-tez uchrashi har doim ham gender tengligining kuchayganidan dalolat bermaydi. Genderga oid terminlarning qo‘llanish soni haqida ma‘lumot berish bilan bir qatorda, ushbu tadqiqotlarning ko‘pchiligi Korpusga asoslangan diskurs tadqiqotlari (Corpus-Assisted Discourse Studies — CADS) yondashuviga tayangan holda kollokatsion tahlillarni amalga oshirgan. Korpusga asoslangan diskurs tadqiqotlarining asosiy maqsadi tilning “mafkuraviy qarashlar va tengsizlik dalillarini aniqlash”dan iborat (Baker, 2006: 5). Korpusga asoslangan diskurs tadqiqotlari yondashuvi siyosiy yoki ijtimoiy jihatdan yuklangan terminlarning (masalan, *refugee*, *anti-Americanism*) turli xil matn turlarida qanday tasavvur etilishini o‘rganadi. Bu jarayonda ko‘pincha kollokatlar - ya’ni maqsadli (target) so‘zdan oldin yoki keyin bevosita keladigan so‘zlar - tahlil qilinadi. Mazkur tahlil orqali siyosiy, ijtimoiy yoki madaniy e‘tiqodlarning til orqali qanday singdirilishi yoritib beriladi.

Boys va *girls* kabi genderga xos terminlar bo‘yicha olib borilgan korpusga asoslangan kollokatsion tahlillar ayollar va erkaklarning tasvirlanishida keskin farq mavjudligini ko‘rsatadi. Ayollar ko‘pincha himoyasiz va zaif shaxslar sifatida ifodalangan bo‘lsa, erkaklar kuchli va ta’sirga ega subyektlar sifatida tasvirlanadi. Britaniya Milliy Korpusi (British National Corpus — BNC) asosida olib borilgan tadqiqotida Pearce (2008) *vulnerable*, *disadvantaged* va *submissive* sifatlari erkaklarga qaraganda ayollarni tasvirlashda ko‘proq qo‘llanilishini aniqlagan. Xuddi shuningdek, ayollar ko‘proq *disempower* va *marginalise* fe’llarining obyekt sifatida namoyon bo‘lgan. Bunga qarama-qarshi ravishda, erkaklar ko‘pincha *distinguished*, *eminent*, *great* va *influential* kabi sifatlar bilan tavsiflangan. Garchi ayollar ham, erkaklar ham jismoniy zo‘ravonlikka oid gaplarda ko‘pincha grammatik obyekt sifatida ishtirok etgan bo‘lsalar-da, erkaklar zo‘ravonlik harakatlarining (*assault*, *rape*) bajaruvchisi sifatida, ya’ni grammatik subyekt bo‘lish ehtimoli yuqoriroq bo‘lgan. Terminologik birliklar diskursni konseptual darajada shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi va tilning sotsiokognitiv strukturasi orqali ijtimoiy ma’nolarni uzatadi.²¹

Britaniya gazetalarini o‘rganishga bag‘ishlangan tadqiqotda Caldas-Couthard va Moon (2010) ayollarning ko‘proq kuchsiz (*vulnerable*, *traumatised*) sifatida tasvirlanishini hamda jinsiylashtirilgan (*sexy*, *nude*, *topless*) holda ifodalanishini aniqlagan. Baker (2010) 1931–2006 yillar oraliq‘ini qamrab olgan, Britaniya matbuoti, umumiy nasriy matnlar, akademik yozuvlar va badiiy adabiyotdan tashkil topgan to‘rtta korpusda genderga xos terminlarni tahlil qilib, hatto 2006 yilda ham erkaklar ko‘proq e‘zozli va nufuzli (*powerful*, *celebrated*, *distinguished*) sifatida tasvirlanganini aniqlagan. Ayollar esa ko‘proq jozibador, shahvoniy va ehtirosli (*desirable*, *voluptuous*, *sultry*) tarzda ta’riflangan bo‘lib, “buyuk ayol” yoki “ta’sirchan ayol” birikmalarining biror-bir holati aniqlanmagan (Baker, 2010: 138).

Bunday gender tasvirlari turli xil matn turlarida aniqlangan (masalan, yozma matbuot, badiiy adabiyot, xatlar, akademik nasr, norasmiy va rasmiy muhitdagi og‘zaki muloqot,

²¹ Ergasheva, G. I. (2020). *Terminography as a medium of a discourse construction: Description methods of gender terms. Foreign Languages in Uzbekistan*, 4(33), 92–104. <https://doi.org/10.36078/1605341430>

radio dasturlar). Ayollarni huquqiy va ijtimoiy jihatdan ishtirokini kuchaytirishga sodiqligi bilan tanilgan BMT nutqlarida erkaklar va ayollar tasviri yanada muvozanatli bo'ladimi degan yoki ular BMTdagi bandlik tuzilmasida mavjud gender nomutanosibligini - ayollarning asosan quyi lavozimlarda, erkaklarning esa yuqori lavozimlarda faoliyat yuritishini - aks ettiruvchi yashirin tengsizlik belgilarini ham ochib beradimi degan savollar tug'ilishi mumkin.

BMT matnlarining tili bo'yicha bir qator tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ular BMT matnlarida aniq diskursiv, ritorik, leksik va grammatik andozalar mavjudligini aniqlagan (masalan, Baturo va boshq., 2017; Brun-Mercer, 2018; D'Acquisto, 2017; Donahue va Prosser, 1997; Duchêne, 2008; McEntee-Atalianis, 2013). Ushbu andozalar odatda ham BMT mansabdor shaxslari (masalan, Bosh kotib), hamda BMT minbarida rasmiy nutq so'zlaydigan davlat rahbarlari kabi milliy siyosatchilar tomonidan birdek qo'llaniladi.

Mazkur diskurs tadqiqoti BMT matnlarida qo'llaniladigan genderga xos terminlar ham leksik andozalarni namoyon etadimi va ushbu andozalar boshqa turdagi matnlarda aniqlangan gender tasvirlariga qanchalik darajada mos kelishi yoki ulardan chetga chiqishini o'rganadi. Til va frazeologik birliklarda gender kontseptsiyasi diskurs orqali madaniy va ijtimoiy qarashlarni ifodalaydi va shakllantiradi.²² Tadqiqot BMT matnlarida shakllanadigan gender stereotiplari va ular bilan bog'liq assotsiatsiyalarni yanada chuqurroq tushunish maqsadida *woman* hamda unga bog'liq *women, woman's, women's* birliklarining (bundan keyin **WOMAN**) konseptualizatsiyasini *man* va unga bog'liq *men, man's, men's* birliklarining (bundan keyin **MAN**) konseptualizatsiyasi bilan taqqoslaydi. Tanlab olingan matnlar BMT Bosh Assambleyasining Umumiy Munozara doirasida so'zlangan nutqlardan iboratdir. Bosh Assambleya BMTning asosiy siyosat ishlab chiquvchi organi hisoblanadi va har yili o'tkaziladigan sessiya Umumiy Munozara bilan ochiladi. Ushbu munozara doirasida prezidentlar, bosh vazirlar, tashqi ishlar vazirlari hamda boshqa yuqori martabali vakillar rasmiy bayonotlar bilan chiqish qiladi. Umumiy Munozara davlatlarning milliy pozitsiyalari va amalga oshirilayotgan choralari bayon etish, xalqaro darajada kelgusi qadamlar bo'yicha takliflar bildirish, shuningdek a'zo davlatlar o'rtasida mustahkam diplomatik munosabatlarni shakllantirish va saqlab qolish uchun muhim maydon hisoblanadi (Donahue va Prosser, 1997).

Shuningdek, Umumiy Munozara dunyoning turli mamlakatlaridan bo'lgan ma'ruzachilar nutqlarining eng vakillik darajasi yuqori namunalarini taqdim etadi. Chunki BMTga a'zo bo'lgan barcha 193 davlat, shuningdek uch nafar a'zo bo'lmagan kuzatuvchi subyekt, Yevropa Ittifoqi, Muqaddas Taxt (Vatikan) va Falastin, rasmiy nutq bilan chiqishga taklif etiladi va davlatlarning ushbu taklifni rad etishi juda kam uchraydi. Avvalgi tadqiqotlar ayol va erkak siyosatchilarning nutq shakli va mazmunida farqlar mavjudligini ko'rsatgan. Biroq BMT matnlari yuqori darajada formulali va andozalangan ekanligi aniqlanganini inobatga olsak, BMT Bosh Assambleyasi nutqlarida bunday farqlar kamroq

²² Ergasheva, G. I., Alimov, T. A., & Mamurova, M. J. (2021). *Gender concepts in the phraseological world picture of the English and Uzbek languages*. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(13), 4035–4044.

namoyon bo'lishi mumkin.

Tadqiqot BMT Bosh Assambleyasining 70-sessiyasi doirasida 2015 yil kuzida bo'lib o'tgan Umumiy Munozara (2015 yil 28 sentyabrdan 3 oktyabrgacha) davomida BMTga a'zo davlatlar va kuzatuvchilar tomonidan so'zlangan barcha 193 ta BMT Bosh Assambleyasi nutqlarini qamrab olgan holda shakllantirildi. Ushbu tadqiqot uchun aynan 2015 yil nutqlari tanlab olinishiga sabab, o'sha yili ayollar huquqlari va ularning ijtimoiy mavqeyini yuksaltirish masalalari alohida e'tibor markazida bo'lganidir. Xususan, BMT ayollar huquqlarini milliy, mintaqaviy va xalqaro darajada ilgari surishga qaratilgan chora-tadbirlarni belgilab bergan Pekin deklaratsiyasi va Harakatlar platformasining 20 yilligi munosabati bilan ushbu yilni nishonlagan. 2015 yil, shuningdek, Xavfsizlik Kengashining "Ayollar, tinchlik va xavfsizlik" masalasiga oid 1325-rezolyutsiyasining 15 yilligiga to'g'ri kelgan. Bundan tashqari, 2015 yil 25 sentyabrda BMT Barqaror rivojlanish uchun 2030 yilgacha mo'ljallangan Kun tartibini qabul qilgan bo'lib, unda Barqaror rivojlanish maqsadlarining 5-maqsadi doirasida gender tengligiga alohida urg'u berilgan: "gender tengligiga erishish va barcha ayollar hamda qizlarni huquqiy jihatdan ishtirokini kuchaytirish" (BMT Bosh Assambleyasi, 2015: 20).

BMT Bosh Assambleyasi doirasidagi har bir Umumiy Munozara nutqi BMT Bosh Assambleyasining rasmiy bayonnomalaridan yuklab olindi (<http://www.un.org/en/ga/documents/pvsr.asp>). Tadqiqot manbasi 2015 yilda taqdim etilgan 193 ta nutqdan iborat bo'lib, jami 383 500 ta so'zni o'z ichiga oladi. Ushbu matnlar BMTga a'zo bo'lgan 193 davlatdan 190 tasining nutqlarini qamrab oladi, chunki uch davlat - Kamerun, Singapur va O'zbekiston - 2015 yilda nutq so'zlamagan. Shuningdek, korpusga uch nafar kuzatuvchi subyekt - Yevropa Ittifoqi, Muqaddas Taxt (Vatikan) va Falastin - tomonidan taqdim etilgan matnlar ham kiritilgan. Diskurs va hokimiyat o'rtasidagi o'zaro aloqalar nutqdagi strukturaviy va leksik qarorlar orqali ijtimoiy tengsizlikni barqarorlashtirishi yoki yengillashtirishi mumkin.²³ Manba 99 ta ingliz tilida so'zlangan nutq va 94 ta tarjima qilingan matndan tashkil topgan. Asl matnlar ham, tarjimalar ham BMTning rasmiy hujjatlari hisoblanadi va BMT Bosh Assambleyasi rasmiy bayonnomalarida joylashtirilgan. Tarjima qilingan hujjatlar ham, tarjima qilinmagan hujjatlar kabi, BMTda qo'llanilayotgan tilni aks ettiradi. Shu sababli, ushbu tadqiqot doirasida ular BMT matnlarida **WOMAN** va **MAN** tushunchalarining konseptualizatsiyasini tahlil qilish uchun to'liq asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqotning ikkinchi maqsadi ma'ruzachining genderiga qarab **WOMAN** va **MAN** tushunchalarining konseptualizatsiyasida mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan farqlarni aniqlashdan iboratdir. Tanqidiy diskurs tahlili tilni ijtimoiy strukturalar bilan uzviy bog'liq deb qaraydi; til jamiyatdagi hokimiyat va qarorlarni ifodalaydi hamda ularni

²³ van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Power*. Palgrave Macmillan.

mustahkamlaydi.²⁴ Nutqlar ikki toifaga ajratildi: “erkak ma’ruzachi” va “ayol ma’ruzachi”. Ayol ma’ruzachilar nutqlaridan iborat ma’lumotlar to’plamining kichikligi umumlashtirish imkonini bermasa-da, ushbu tadqiqot savoli izlanish xarakteriga ega bo’lgani sababli saqlab qolindi. Har ikkala guruh uchun kollokatlar aniqlanib, o’zaro taqqoslandi. **WOMAN** tushunchasining qanday konseptualizatsiya qilinishini aniqlash maqsadida, barcha BMT Bosh Assambleyasi matnlari bo’ylab **WOMAN** birliklarining kollokatlari aniqlangan.

“Ayollar bajarishi mumkin bo’lgan ijobiy rolga hali ham yetarlicha e’tibor qaratilmayapti. Hatto eng og’ir va umidsiz sharoitlarda ham *ayollar* ko’pincha davom etish uchun kuch topa oladi - o’z oilalari va jamiyatlari hayotini yaxshilashning amaliy yo’llarini izlaydi. *Ayollar* uchun **teng huquqlar** va **imkoniyatlarni** ilgari surish - bu aslida barqaror rivojlanishni amalda ro’yobga chiqarishdir.

Niderlandiyaga oid 1-matn tenglik va ayollarning ishtiroki muhimligini ta’kidlaydi, biroq ayollarning aniq qanday rollarni bajarishi borasida keltirilgan yagona tafsilot ularning oilalari va jamoalari hayotini yaxshilashga qaratilgan amaliy faoliyat bilan cheklanadi. Ayollarning milliy yoki xalqaro darajadagi qarorlar qabul qilishning eng yuqori pog’onalaridagi ishtiroki haqida hech qanday eslatma berilmagan. Korpus asosida tahlil genderga oid til birliklarining kontekstual qo’llanishi va ularning sotsiokultural vazifalarini aniqlashga xizmat qiladi.²⁵

Bunga qarama-qarshi ravishda, Mongoliyaga oid 2-matn ayollarning hokimiyatga oid lavozimlarni ko’proq egallashiga bevosita ishora qiladi.

Mongoliyadan tashqari, yana bir qator davlatlar (masalan, Malavi, Surinam, Vanuatu) ayollarning milliy hamda xalqaro siyosiy maydonlarda yanada kengroq vakillikka ega bo’lishini talab qiladilar. Yana ayrim mamlakatlar esa ayollarning siyosiy ishtirokida erishilgan milliy yutuqlarni batafsil bayon etish orqali ajralib turadi.

“Ayollarga nisbatan zo’ravonlikka oid ko’plab murojaatlar “Ayollar, tinchlik va xavfsizlik” masalasiga bag’ishlangan Xavfsizlik Kengashining 1325-rezolyutsiyasi kontekstida keltiriladi. Mazkur rezolyutsiya mojarolar sharoitida ayollarning alohida darajada zaif ekanini e’tirof etadi.”

Xavfsizlik Kengashining 1325-rezolyutsiyasi, shuningdek, mojarolarni hal etishda ayollarning kengroq ishtirokini talab qiladi. Bir qator matnlarda ayollarni tinchlikni saqlash operatsiyalariga jalb etish muhimligi alohida ta’kidlanadi.

UN birligi **WOMAN** bilan, shuningdek, tashkilot nomi, *UN Women* tarkibida ham kollokatsiyalangan bo’lib, shu sababli BMTning vakolat doirasi bilan bog’liq semantik sohaga kiritildi. *World* birligi ham ushbu semantik sohaga mansub deb tasniflandi, chunki u BMTning missiyasiga (masalan, “agar undagi ayollarning o’rni o’zgartirilmasa, biz dunyomizni o’zgartira olmaymiz”, Avstraliya), BMT faoliyatining qamroviga (masalan, “dunyoning eng kambag’al aholisi orasida ayollar ko’pchilikni tashkil etadi”, Gana) hamda

²⁴ Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Longman.

²⁵ Baker, P., & McEnery, T. (2005). A corpus-based approach to discourses of refugees and asylum seekers in UN and newspaper texts. *Journal of Language and Politics*, 4(2).

BMT konferensiyalariga (masalan, *Ayollar bo'yicha Jahon konferensiyasi*, Kot-d'Ivuar) ishora qiladi. Gender stereotiplari til orqali strukturalangan holda jamiyatda reproduksiya qilinadi va bu, ayniqsa rasmiy nutq va siyosiy diskursda kuchli ifodalanadi.²⁶

“Bizning *ayollarimiz*, onalarimiz, qizlarimiz va opa-singillarimiz, shafqatsiz mojarolarimizning eng og'ir oqibatlariga bardosh berganliklari uchun cheksiz e'tirofga loyiqdir. Somali xalqining yashab qolish instinkti eng yaqqol *ayollar* misolida namoyon bo'ladi: uylari bombardimon qilinayotgan bir paytda **oilalarni** tarbiyalash, xavfsizlik izlab suvsiz holda kilometr lab yo'l bosish, farzandlarini dafn etgan holda ham qolgan **oila a'zolarini** boqish uchun mehnat qilishda davom etish.”

Biz urushning nimalarga qodir ekanini bilamiz. Shu sababli men - ota va er sifatida - terrorismni yengishimizni ta'minlayman. Bu hukumat sifatidagi bizning burchimizdir.

“Joriy yil bugungi kunda tenglik va *ayollar* huquqlariga bo'lgan yondashuvimizni shakllantirgan Pekin deklaratsiyasi va Harakatlar platformasining 20 yilligini anglatadi. Biz *ayollar* va **qizlar** huquqlarini himoya qilish yo'lida doimiy ravishda qat'iy turishimiz hamda **genderga asoslangan zo'ravonlikni** bartaraf etishga intilishimiz zarur. *Ayollar* huquqlari, shuningdek *ayollar* va **qizlarni** huquqiy hamda ijtimoiy jihatdan kuchaytirish barcha darajalarda ilgari surilishi lozim.” Frazologik birliklarni tahlil qilish tilning gender kontseptsiyasini yoritadi va madaniy farqlarni ko'rsatadi.²⁷

Xuddi shuningdek, **WOMAN** va *men* birliklari zo'ravonlikka nisbatan zaiflikni ifodalovchi matnlarda ham (masalan, “Bolqonlarda Yevropada xavfsizlik va himoya izlab minglab bolalar, *ayollar* va erkaklar eshiklarimizga kelmoqda”, Albaniya), hamda teng huquqlarga oid matnlarda ham birgalikda uchraydi (masalan, “ko'plab an'analar singdirib kelgan erkaklar va *ayollar* o'rtasidagi ulkan tengsizlik”, Gana).

Bundan tashqari, *men* va **WOMAN** birliklarining bir qator birgalikda uchrash holatlari tinchlikparvar kuchlarga nisbatan ishlatilgan (masalan, “harbiy kiyimdagi erkaklar va *ayollar*”, Syerra-Leone), yoki umuman olganda odamlarni ifodalash uchun qo'llangan (masalan, “yaxshi erkaklar va *ayollar*”, Iordaniya). Til modellari ko'pincha an'anaviy jinsiy normlarni aks ettiradi va bu non-binary identifikatsiyalarni yo'qotadi, shu orqali gender stereotiplarini mustahkamlaydi.²⁸

Ushbu matnlarda **WOMAN** va **MAN** birliklarining ketma-ketligi alohida e'tiborga loyiqdir. Motschenbacher (2013) yozma Britaniya Milliy Korpusida (BNC) binominal birikmalarda *men* va *man* so'zlari *women* va *woman* so'zlaridan ko'ra ko'proq oldin kelishini aniqlagan. **MAN**ni birinchi o'ringa qo'yish tendensiyasi fonologik yoki orfografik omillar bilan, ya'ni binominal birikmada qisqaroq birlikning boshlang'ich pozitsiyada kelishi afzal ko'rilishi bilan izohlanishi mumkin bo'lsa-da, binominalardagi so'z tartibi ijtimoiy yoki madaniy tartibni ham ifodalashi mumkinligi ta'kidlanadi. Erkak va ayol nutq

²⁶ Wodak, R. (2003). *Gender and Discourse: Analysing Gendered Practice in Language*. Sage.

²⁷ Ergasheva, G. I., Alimov, T. A., & Mamurova, M. J. (2021). *Gender concepts in the phraseological world picture of the English and Uzbek languages*. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(13), 4035–4044.

²⁸ Dev, S., Monajatipoor, M., Ovalle, A., Subramonian, A., Phillips, J. M., & Chang, K.-W. (2021). *Harms of Gender Exclusivity and Challenges in Non-Binary Representation in Language Technologies*. arXiv.

uslublari ijtimoiy rollar va diskurs maqsadlariga ko‘ra farqlanadi, bu esa nutqdagi jinsiy tarafkashlikni yanada chuqurroq ko‘rsatadi.²⁹

Mazkur BMT Bosh Assambleyasi matnlari tadqiqotida **MAN** birligi ancha ko‘p hollarda birinchi o‘rinda keladi: u **WOMAN**dan oldin 45 marta, **WOMAN**dan keyin esa atigi 13 marta uchragan. **WOMAN** birligining **MAN**dan oldin kelgan holatlari ayniqsa qiziqarliqdir: bular beshta insoniyatga oid parchalarda (masalan, “dunyo orzu va umidlarga ega bo‘lgan ayollar va erkaklardan iborat”, Belgiya) hamda sakkizta zaiflikka oid matnlarda (masalan, “qizlar va o‘g‘il bolalar, ayollar va erkaklarga qarshi sodir etilgan genderga asoslangan zo‘ravonlik”, Kosta-Rika) uchraydi. Bunga qarama-qarshi ravishda, tenglikka oid barcha to‘qqizta matnlarda hamda tinchlikni saqlash operatsiyalarida xizmat qilayotgan shaxslarga oid barcha to‘qqizta matnlarda **MAN** birligi birinchi o‘rinda kelgan (masalan, “Finlyandiya BMTning tinchlikni saqlash operatsiyalariga 50 ming erkaklar va ayollarni jalb etgan”, Finlyandiya). Fonologiya ushbu so‘z tartibini izohlab bera olmaydi, chunki u *women and girls* kabi boshqa binominal birikmalarning tartibiga ta‘sir ko‘rsatmaydi. *Men and women* birikmasida *men* so‘zining boshlang‘ich pozitsiyada kelishi ijtimoiy tartibning yashirin aksini ifodalashi mumkin, shuningdek tinchlikni saqlash kabi ayrim jamoat maydonlarida erkaklarni birinchi va asosiy subyekt sifatida ko‘rish kutilmasini bilvosita uzatishi ehtimoldan xoli emas. Gender terminlarining tadqiqi tillararo va madaniy kontekstda lingvistik hamda sotsiokognitiv jarayonlarni o‘rganishda muhim bo‘ladi.³⁰

Nihoyat, “insonlar” semantik sohasi doirasida **WOMAN** ayrim hollarda muayyan shaxslar bilan bog‘langan holda, ularning faoliyatini e‘tirof etuvchi matnlarda uchraydi. Biroq bunday matnlar nisbatan kam uchragan (atigi uchta matnda) va bir xil terminlardan foydalanilmagani sababli (masalan, *exemplary women* iborasining faqat bitta holati aniqlangan), ushbu **WOMAN** tasvirini aniqlashga xizmat qiluvchi kollokatlar aniqlanmadi. Shu bois, “buyuk ayollar”ga oid kam sonli murojaatlar ma‘lumotlar sifat tahlili orqali aniqlangan. Ikki holatda **WOMAN** muayyan ayol yetakchilar haqida so‘z yuritilgan parchalarda qo‘llanilgan. Liberiya o‘id matnda: “Yetmish yil davomida Bosh Assambleya Prezidenti lavozimida atigi uch nafar ayol xizmat qilgan bo‘lib, ulardan biri bizning vatandoshimiz xonim Enji Bruks Rendolf bo‘lgan”, - deb qayd etilgan. Ekvadorga o‘id matnda esa: “Mintaqamiz Mishel Bachelet, Kristina Fernandes, Dilma Russeff, Mariya Emma Mejía Vélez, Alisiya Barsena Ibarra va boshqa shunday namunali ayollarning vatani hisoblanadi”, - deya ta‘kidlangan.

Gender Mainstreaming (GM) diskursi kognitiv strukturalar orqali gender tilini tahlil qilishga asos bo‘lib, uning O‘zbekiston kontekstida lokalizatsiyasini o‘rganadi.³¹ BMT Bosh Assambleyasi nutqlarida buyuk va alohida shaxs sifatida tasvirlangan ayollarga murojaatlarning kamligi **WOMAN** birligining birlik shaklda juda kam uchrashini izohlaydi.

²⁹ Tannen, D. (1990). *You Just Don’t Understand: Women and Men in Conversation*. Ballantine Books.

³⁰ Ergasheva, G. I. (2020). *Terminography as a medium of a discourse construction: Description methods of gender terms*.

³¹ Ergasheva, G. I., Kodirova, F. S., & Bakhronova, D. (2024). *The constitutive nature of gender mainstreaming discourse: Uzbekistan context*. SPAST Reports, 1(2).

Aksincha, *women('s)* ko'plik shaklining nisbatan yuqori tez-tez uchrashi BMT Bosh Assambleyasi doirasida ayollarni ko'pincha yagona guruh sifatida muhokama qilishga moyillik mavjudligini ko'rsatadi. Umuman olganda, ayollar ko'pincha qudratli shaxslar va yetakchilar sifatida emas, balki himoya va huquqiy hamda ijtimoiy jihatdan kuchaytirishga muhtoj bo'lgan guruh sifatida tasvirlanadi. Frazologik birliklarni tahlil qilish tilning gender kontseptsiyasini yoritadi va madaniy farqlarni ko'rsatadi.³²

Ushbu tadqiqot BMT Bosh Assambleyasi nutqlari va boshqa rasmiy matnlar asosida gender-inklyuziv tilning og'zaki va yozma diskursdagi o'rnini chuqur tahlil qildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ayol va erkak birliklari matnda turlicha ishlatiladi: ayollar ko'pincha himoya va qo'llab-quvvatlashga muhtoj shaxslar sifatida, erkaklar esa kuchli, ta'sirga ega va qaror qabul qiluvchi subyektlar sifatida tasvirlanadi. Shu bilan birga, BMT matnlarida genderga oid neytral til va olmoshlar yetarlicha qo'llanilmaydi, bu esa til orqali yashirin stereotiplar va tarafkashlikni davom ettirish xavfini keltirib chiqaradi.

G. Ergasheva (2021, 2023, 2024) tadqiqotlariga asoslanib, O'zbekiston va xalqaro kontekstlarda gender-inklyuziv tilni qo'llash ayollarning vakilligini oshirish, ularni siyosiy, ijtimoiy va huquqiy jarayonlarda faolligini kuchaytirish hamda gender stereotiplarini kamaytirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, WOMAN va MEN birliklari BMT matnlarida turlicha ishlatiladi: WOMAN ko'pincha ko'plik shaklda va himoya qilinadigan guruh sifatida, MEN esa subyekt sifatida, qaror qabul qiluvchi shaxs sifatida tasvirlanadi. Bu holat matnlarda gender tengsizligi va stereotiplarning mavjudligini ko'rsatadi.

Xorijiy olimlar, xususan Lakoff (1973, 2004), Tannen (1990), Baker & McEnery (2005), Holmes va Sigley (2002), Dev va boshq. (2021), Lund va boshq. (2023) tadqiqotlari ham til va gender masalalarini global miqyosda tahlil qilgan. Ularning ishlarida ayollarning matnlarda ko'proq zaif, nisbatan pasif yoki stereotipik rollarda ifodalanishi, erkaklarning esa ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy jihatdan ta'sirli subyektlar sifatida ko'rsatilishi qayd etilgan. Shu jihat BMT nutqlari va boshqa rasmiy matnlar tahlilida ham tasdiqlandi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, ayol va erkak birliklarini tahlil qilish orqali matnlarning sotsiokultural, lingvistik va ijtimoiy ta'siri aniqlanadi. BMT matnlarida WOMAN va MEN birliklarining birgalikda ishlatilishi, masalan, tinchlikparvar kuchlar, huquqiy va ijtimoiy jarayonlarda gender tengligini ta'minlashga qaratilgan strategiyalarda ko'rinadi. Shu bilan birga, BMT matnlarida gender-inklyuziv tilni samarali qo'llash orqali ayollarning vakilligini oshirish va tarafkashlikni kamaytirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqish mumkinligi tasdiqlandi.

Umuman olganda, gender-inklyuziv til nafaqat lingvistik tadqiqotlar uchun muhim vosita, balki ijtimoiy tenglik, diplomatik muloqot, huquqiy matnlarni shakllantirish va siyosiy jarayonlarda ham amaliy ahamiyatga ega ekanligi aniqlanadi. G. Ergasheva va xalqaro olimlarning tadqiqotlari gender stereotiplari va tarafkashlikni tahlil qilish, matnlarda ayol va erkak birliklarining konseptualizatsiyasini aniqlash, shuningdek til va

gender munosabatlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Shu sababli, gender-inklyuziv tilni ilmiy asoslangan holda qo'llash siyosiy, huquqiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash yo'lida muhim vosita hisoblanadi.

